

AZ ISKOLA AZ EGYHÁZ VETEMÉNYESKERTJE

2005-03-16 08:04:00

A kecskeméti református iskolák rövid története a kezdetektől az újraindításig

Reformátor eleink kezdettől fogva fontosnak tartották a templom és iskola szoros kötelékét, így az első fatemplom mellé iskola is épült a mai Ókollégium helyén. Az első iskola szerényen fölépített két tantermes épület volt. Legfontosabb tantárgy a vallás volt, melyben a fő dolog a zsolnárok éneklése és a bibliai történetek ismerete volt, ezen kívül az írás, olvasás és a számolás.

A gimnázium az elemi iskolával együtt az Ókollégium helyén, földszintes és nádas épületben volt 1830-ig. Az iskolahelyiségek előbb az egyház tulajdonai voltak, később a tanulók létszámának növekedésével bérelt vagy iskolai célokra felajánlott alacsony, nedves, sötét, a pedagógiai és az egészségügy követelményeinek nem megfelelő helyiségekben is tanítottak. A berendezés is

sok kívánnivalót hagyott maga után. Egyszerű, rossz, festetlen padokban szorongott, rossz levegőben, kicsiny tantermekben sok gyermek.

Az általános iskolakötelezettség tulajdonképpen a reformáció szülötte. A reformátorok tanították, hogy ne higgyen senki vakon senki semmit pusztán emberi tekintély szavára, hanem a Biblia alapján maga alkossa meg magának mindenki a hitét, s hogy a Bibliát megismerhesse, olvasni kell tudnia, s azt az iskolában tanulhatja meg.

A reformáció korában a lelkészek tanítók és tanárok is voltak. Később, mikor a kettős munkát nem győzték, a saját fizetésükből fogadtak maguknak munkatársakat, az iskolát végzett tanulók közül. Majd az egyház vagy a város fizette az ilyen rektorokat.

Az elemi iskolában a 17. és 18. században tógátus diákok tanítottak, később teológiát végzett ifjak.

Iskolánk felvirágzása a 16. század vége felé kezdődött el, amikor Búzás Mihály a vezetésével Kecskemétre került a tolnai iskola. Ebből az időből való az első írásos emlékünks is. A 17-18. században iskolánk a debreceni kollégium partikurális iskolája volt, innen kapta az egymást váltó rektorokat, akik közül többen jártak külföldi egyetemekre is.

1740-es évekből származik az iskola ma is érvényes jelmondata: „Crescit sub pondere palma” – teher alatt nő a pálma. Jelmondatunk ókori bölcsesség.

Miféle teher kell a pálma növekedéshez?

Régi hagyomány szerint a pálma ágait lekötötték, hogy a szél ne kapjon bele, azaz ne tépje ki a gyenge gyökereket. Így a törzs és a gyökér erőteljesebben tud növekedni.

A mai diákok számára ez azt jelenti: ha a diák terhelve van, fejelemben él, akkor nő a tudása. A címerben már csak a

pálma emlékeztet erre – a pálma, ami az ókori mondavilágban az élet fája. A könyv a szépen megerősödött pálma mellett a Biblia, a keresztyén ember legfontosabb könyve. Iskolánkban a korszerű műveltség megszerzése mellett fontos célunk a hitben való növekedés.

Hazánkban a népoktatás ügyét az 1868. évi XXXVIII. törvény rendezte. Kimondta az általános iskolakötelezettséget; megállapította a tanítók fizetését, új tantervet adott, kötelezővé tette a magyar nyelv tanítását.

Kecskeméten a vallásfelekezetek nem bírtak anyagilag megfelelni a törvény rendelkezéseinek, e miatt 1877-ben községiekké lettek a népiskolák.

Az iskola véglegesen megválasztott „rektor-professzora” Varjas János lett, 1750-ben. Az ő idején élénk virágzásnak (fejlődésnek) indult az iskola.

1789-ben már 602 tanulója volt. 1805-ig az iskola feladata az akkori középfokú iskolakénak felelt meg, majd 1828-ban főiskola indítását határozta el az egyházközség, melynek működése 1831-ben el is kezdődött. Egy évvel korábban kezdtek építeni az **Ókollégiumot**, melynek több híres professzora és diákja volt is volt.

Emléktábla jelzi, hogy nemzetünk nagy írója, Jókai Mór is ebben az épületben tanult. A 19. század bonyolult tanügyi viszonyai közepette iskolánkat többször lefokozták algimnáziummá.

1912-ben épült fel az Újkollégium épülete, Mende Valér és Dombi Lajos tervei alapján. A patinás és korszerű épület a város által adományozott telekre épült. Ebben működött a gimnázium és rövid ideig a jogakadémia is.

Egyházunk 1918-ban tanítóképzőt állított fel, 1924-ben pedig leánylíceumot. A tanítóképző épülete 1931-ben épült fel. Az államosítás során a kommunista hatalom mindent elvett, az iskolák berendezésétől a szertárakon át az utolsó krétáig.

1990. március 25-én a presbitérium ünnepi istentisztelet keretében tartott gyűlésén kimondta a Kecskeméti Református Kollégium újraindítását, valamint kifejezte igényét a korábban elvett épületeire. Szeptemberben el is indulta tanítás egyetlen osztállyal, melynek a régi iskola jogutódja, a Katona József Gimnázium adott helyet. Egy évvel később már 3 új négy és 2 hat éves képzésű osztállyal indult meg a tanítás egyetlen osztállyal indult meg a tanítás a visszakapott Ókollégiumban, majd évről évre 3-3 osztállyal gyarapodott a létszám. Az egyházközség 1991-ben kapta vissza az Ókollégiumot, 1997-ben az Újkollégiumot teljesen üresen, padok és táblák nélkül, csupasz falakkal. Holland testvéreink adományából és a gyülekezet áldozatos munkájából indulhattak újra iskoláink.

Az iskola kialakulása

A protestáns iskola kialakulása nem volt gyökértelen Kecskeméten. Ki hozta létre? Protestáns iskolának minden bizonnyal léteznie kellett már 1564 előtt is a városban, mert a Tolnából ideköltözött Búzás Mihály lelkész, tanítványaival már kialakult classisokat, azaz osztályokat talált.

A kecskeméti reformációt kutatva nem lehet tudni biztosan, hogy kit illet az elsőbbség: Sztárai Mihályt vagy Kecskeméti Vég Mihályt. Ez utóbbi azonban döntő szerepet játszott a reformáció itteni elterjedésében. A lelkési és a tanítói hivatás ez időben még nem különült el egymástól.

1564-ben állapodtak meg a protestánsok a katolikusokkal, hogy az öreg kőtemplom használatáról végleg lemondanak, és mellette egy másik új templomot. Tudjuk, hogy ez fából készült, s 1678-ban egy tűzeset alkalmával porig égett.

1570-ig elemi és alsó gimnáziumi évfolyamoknak, majd ettől kezdve 6 évfolyamos gimnáziumnak adott helyet a régi iskolaépület, egészen 1678-ig.

A törökök hitellelben biztosították a protestánsok szervezkedését és vallásgyakorlatát, beleértve az iskola működését. 1580-ban már több tantermes gimnázium van, úgyhogy a Tolnáról 1599-ben idemenekült tanulószereg baj nélkül otthonra talált.

Az iskola a 17. század folyamán tekintélyben és tanulólétszámban gyarapodván (60 fő felett) hálózatába vonta az egész Duna-Tisza közét a Mátrától a Dráváig.

Az iskola történetének szakaszai (Nagy István nyomán)

I. szakasz: 1599 – 1678 (tűzvész)

II. szakasz: 1679 – 1749

III. szakasz: 1750 – 1825

I. szakasz

Többen külföldi egyetemeken folytatták tanulmányaikat, hogy majd hazatérbe továbbadják a megszerzett ismereteket. A kor szokása szerint jónéhányan származási helyük nevét illesztették a maguk neve elé, vagy vezetéknévüket teljesen helyettesítették azzal. Így találkozunk Kecskeméti Benedek, Kecskeméti Agricola János nevével Wittembergben, Kecskeméti M. Jánoséval Debrecenben. A schola-mestöröket az „ecclesia akarattyábul” a hódoltság végéig a városi magistratus szerződteti és fizeti.

Kezdetben az iskolamester látta el a templomi szolgálatot is, miszerint a prédikátorok az iskolát használták fel az új tanok terjesztésére. Az iskola belső életét az 1626-os komjáti zsinat kánonjaiból kialakított törvények szabályozták: „A rektor nagyobb dolgokban a prédikátorral és néhány általa kizemelt értelmesebb tógátus deák segítségével igazgatta iskoláját a zsinati törvények szerint.” „A rektor a felső két osztályt vezette, az alsó osztályokban hét tógátus diák tanított.”

III. szakasz

1750-től úgy határozott az eklézsia, hogy nem Debrecenből kívánnak rektort hozatni. Ebben is tükröződött a partikuláris intézményből való kinövés gondolata.

Ez időre tehető az iskola mint kollégium fennállása is, ezután gimnáziumként működött tovább. Debrecennek valószínűleg erős jogi és gazdasági befolyása volt a kecskeméti partikulájára, hiszen tógátust csak Debrecen hozzájárulásával nevezhettek ki.

Mária Terézia elnémetesítési törekvései 1777-ben a Ratio Educationis-ban öltöttek formát. Örömmel üdvözölték, hogy a latin és német művelésű gimnázium hivatalos iránya ellenére Diószegi Sámuel debreceni prédikátor (1787)

Magyar Fűvészkönyve törte meg a jeget.

Az 1790-es év teljes önkormányzatot hozott a protestánsoknak mind az egyházi, mind iskolai dolgokban. Göböl Gáspár kapott megbízást új gimnáziumi törvénykönyv készítésével. „Új iskolai széket szerveztek a törvények szerint való rend és fegyelem fenntartására.” Az iskola tantárgyai: latin és görög nyelv, számtan, földrajz, ékesszólás, költészet, hittan és éneklés.

Nagy István – aki az iskola történetét a 19. század elejéig lejegyezte – így foglalja össze a diákok kötelességeit: „a tanuláson kívül volt a Templombeli és Halott temetésekor éneklés, az apró gyerekek magánosan való tanítása. Ruházatjok közönséges helyen volt bokáig érő fekete mente, háromszegletre felalakított kalap.” „Az érettebb ifjakat a rector-professzor, a kisebb tanulókat pedig két, úgynevezett praeceptor oktatta. A tógátus diákok classisokat is vezettek.”

IV. szakasz

Az Ókollégium alapjait 1830-helyezték el. Néhány évtized alatt ez az épület is szűknek bizonyult. Kada Elek polgármester és Mészáros János református lelkész bölcsessége, tettereje, valamint az egyházközség áldozatkészsége hozta létre az Újkollégiumot. A nagyszabású építkezés terveit Dombi Lajos és Mende Valér készítette el.

(Szerkesztette és összeállította: Lehoczky Mária Magdolna)